

SEKS ÇALIŞANI KADINLAR, ERKEKLERLE CİNSEL İLİŞKİYE GİREN ERKEKLER VE TRANSSEKSÜELLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Uzm. Dr. Funda SEVENCAN*, Prof. Dr. Dilek ASLAN**

Prof. Dr. Ayşe AKIN***, Prof. Dr. Levent AKIN****

Özet

Bu çalışmada, seks çalışanı kadın, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkek ve transseksüellerin toplumsal cinsiyet bakış açısı hakkındaki görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır. 12 Odak Grup Görüşmesi ve 24 Derinlemesine Görüşmenin yapıldığı bu çalışma seks çalışanı kadın (24 kişi), erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkek (24 kişi) ve transseksüellerden (24 kişi) oluşan 72 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi Tematik Kodlama yöntemi ile yapılmıştır. Seks çalışanı kadınlar, kadının toplumsal cinsiyet konusundaki farkındalığının az olduğunu, sosyal hakları konusundaki bilgisinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler, toplumda kuralların erkekler tarafından belirlendiğini ifade etmiştir. Transseksüeller toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar açısından olumsuz olduğunu ve en önemli çözümün kız çocuklarının eğitimi olduğunu ifade etmişlerdir. Seks çalışanı kadınların toplumsal cinsiyet bakış açısı konusundaki farkındalıkları ve bu bakış açısının kadınlar üzerindeki olumsuz sonuçlarını bilme durumları diğer gruplardan daha yetersizdir. Konu ile ilgili seks çalışanı kadınlara özel bilgiyi ve farkındalığı artırmaya yönelik eğitim programları önerilir.

Anahtar Kelimeler: *Toplumsal cinsiyet, seks çalışanı kadın, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkek, transseksüel*

---

* İletişim: fundasevencan@yahoo.com

** Bodrum Toplum Sağlığı Merkezi, Muğla

*** Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Ankara

**** Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Ankara

THE THOUGHTS ON GENDER OF FEMALE SEX WORKERS, MEN WHO HAVE SEX WITH MEN AND TRANSSEXUALS

Abstract

The aim of this qualitative study is to determine thoughts on gender of selected individuals who have risky behaviors in terms of sexually transmitted infections. Twelve focus group discussions and 24 in-depth interviews were conducted among 72 participants who female sex workers (24 person), men who have sex with men (24 person) and transsexuals (24 person). Data were analyzed by thematic coding method. Female sex workers stated that woman is less awareness of gender and insufficient knowledge about the social rights. Men who have sex with men stated that the rules in society is determined by men. Transsexual stated that gender roles for women are negative, the most important solution to the education of girls. Female sex workers' awareness on gender issues and knowledge on negative consequences were inadequate, compared to other groups. The training programs recommended to raise awareness and knowledge about gender for female sex workers.

Key words: Gender, female sex worker, men who have sex with men, transsexual

GİRİŞ

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon (CYBE) pek çok kişiyi sağlık, sosyal ve ekonomik açıdan etkileyen küresel bir sorundur (World Health Organization, 2003- World Health Organization, 1999). Kadınlar, çocuk ve adolesanlar, kayıtlı veya kayıtsız seks işçileri, damar içi bağımlılık yapan madde kullananlar, çok eşliler ve erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler, biyolojik, kültürel ve sosyoekonomik olarak CYBE yönünden "incinebilir/örselelenebilir" gruplardır. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların konu ile ilgili bilgi, tutum, korunma davranışı, damgalanma, toplumsal cinsiyet bakış açısı ve sağlık hizmeti kullanımı gibi faktörlere bağlı olarak artış gösterdiği

düşünülmektedir (Akın, 2006: 655-665–Europe Aid/121388/C/SV/TR, 2007). Bu çalışmada, CYBE'lerin artışına neden olduğu düşünülen faktörlerden biri olan toplumsal cinsiyet bakış açısı hakkında seks çalışanı kadın, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkek ve transseksüellerin görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Odak Grup Görüşmesi (OGG) ve Derinlemesine Görüşme (DG) tekniklerinin kullanıldığı bu niteliksel araştırma Ankara'da yapılmıştır. CYBE yönünden riskli davranış gösteren grupların oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile araştırma hakkında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde sivil toplum kuruluşlarında çalışan ve risk gruplarına ulaşmayı sağlayan anahtar kişiler belirlenmiş ve bu kişilere araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Anahtar kişiler aracılığı ile Kartopu yöntemi (Kruse, Behets vd. 2003:664-670) kullanılarak 18 yaş üstü ve çalışmaya katılmayı kabul eden kişiler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar CYBE yönünden riskli davranış gösteren, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler, seks çalışanı kadınlar ve transseksüel alt gruplarından oluşturulmuştur. Her bir alt grup ile 4 OGG (dört kişiden oluşan), 8 DG (bir kişiden oluşan) yapılmış, 24 seks çalışanı kadın, 24 erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkek, 24 transseksüel olmak üzere toplam 72 kişi ile görüşülmüştür.

Görüşmeler derneklerin ofislerinde ve katılımcıların dernek ofislerinin ofislerine gelmeyi kabul etmedikleri zamanlarda da katılımcıların yaşadıkları mekanlarda gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler başlamadan önce katılımcılara ses kaydına izin verip vermedikleri sorulmuş ve izin verilen görüşmelerde ses kaydı yapılabilmıştır. Bazı görüşmelerde ise katılımcılar ses kaydına izin vermemiş olup, görüşme sırasındaki tüm ifadeler yardımcı araştırmacı tarafından not edilmiştir. Verilerin analizi Tematik Kodlama yöntemi ile yapılmıştır. Görüşmeler sırasında toplanan nitel veriler seks çalışanı kadın, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transseksüel grupları için ayrı ayrı oluşturulmuş ham veri formlarına aktarılmıştır.

Görüşme ortamlarının havadar, aydınlık ve sessiz olmasına özen gösterilmiştir. Görüşmeler herhangi bir nedenle kesintiye uğramamıştır. Katılımcılar genel olarak rahat ve ifadelerinin beden dili ile tutarlı olduğu gözlenmiştir.

Niteliksel olarak kurgulanmış bu araştırmaya ilişkin ek olarak katılım gönüllülük esasında olmuştur. Görüşmelerde ve analizlerde gizlilik esas alınmıştır. Elde edilen bilgiler, araştırmanın amacı dışında kullanılmamış-tır. Araştırmaya katılan kişilerden sözel olarak aydınlatılmış onamları alınmıştır. Ayrıca; katılımcıların yol masrafları, vb. giderlerinin karşılanabil-mesi için araştırmalar tarafından görüşme başına katılımcıya 30 TL ücret ödenmiştir.

BULGULAR

Seks çalışanı kadınlar: Yapılan görüşmelerde toplumsal cinsiyetin, bireylerin yaşadığı toplumun kültürünün bir ürünü olduğu ve öğrenim durumu ile ilişkisiz olarak kadınların çocuklarına bu kültürü aktararak devam ettirdiği ifade edilmiştir. Seks çalışanı kadınlar toplumsal cinsiyet bakış açısı çerçevesinde toplumda kadının evinde oturan, çocuğuna bakan, erkeğin ise babalık görevini yerine getiren, evin geçimini sağlayan biri olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kadının toplumsal cinsiyet konusundaki farkındalığının az olduğu, kadının sosyal hakları konusundaki bilgisinin yetersiz olduğu görüşmelerde sıklıkla değinilen bir tema olmuştur.

“...hiç birimiz sosyal haklarımızı bilmiyoruz kulak dolgusu Ayşe'den Fatma'dan bir şeyleri öğreniyoruz ama hiç kimse de oturup yasada kadının ne kadar hakkı var hangimiz oturup Anayasa kitabını okuduk madde madde, yok. Yani kulak dolgusu işte bir şeyler duyuyoruz eşitiz, ama değiliz...” (45 yaşında, ortaokul mezunu, evli değil)

Görüşmelerde toplumsal cinsiyet bakış açısının meslek ve çalışma alanlarında uygulamaya nasıl yansıdığı ve bu bakış açısının yarattığı sorunların üstesinden gelmek için kadının çalışması ve sosyal güvenliğinin olması çözüm yolları olarak belirtilmiştir. Görüşülen seks çalışanı kadınlara göre kadın ve erkek arasındaki fark özellikle iş bulma ve işe devam etme konusunda belirginleşmektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha kolay iş bulduğu ve işi sürdürdüğü ifade edilmiştir. Görüşmelerde kadınların çalışması, para kazanması, sosyal güvenliğe ve desteğe sahip olmasının kadını güçlendirdiği belirtilmiştir.

“Kadın çalıştığından söz hakkı artar. Sosyal güvenliği olan kadın ayakta durmasını bilir. Olmayan da gayri meşru yola düşer. Ne yapsın.” (58 yaşında, ilkokul mezunu, eşi ölmüş)

Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler: Toplumda erkeklerin egemen olarak belirlediği kurallar çerçevesinde yaşandığı ve kendine uygun görülen rollerin dışında yaşayan herkesin toplumdaki dışlandığı ifade edilmiştir. Kadınların ise evi ve çocukları ile ilgilenmesi, namuslu olması, yine toplum tarafından belirlenen ahlak kuralları çerçevesinde yaşaması ve mümkünse çalışmaması toplumun kadına biçtiği cinsiyet rolü olarak tanımlanmıştır.

“Kuralları toplumsal kuralları belirleyen de yazan da erkekler. Hani bir erkek bakış açısı var dolayısıyla kadın, eşcinseller, travestiler, transseksüeller veya engelliler veya etnik azınlıklar mesela işte Türk toplumunda heteroseksüel erkek orta sınıf ve beyaz olursa çok daha ferah bir hayat yaşar ama bunun dışındaki bütün kimlikler problemlidir.” (25 yaşında, yüksek lisans öğrencisi, bekâr)

Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler kadınların toplumsal cinsiyetin sürekliliğini sağladığı, bunu aile içindeki eğitici rolüyle çocuklarına aktardığını vurgulamışlardır. Kadının toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesindeki “erkeklik” tanımını kendince meşrulaştırdığı, erkeklerin ise bu tanımları ailenin tüm bireylerine dayattığı ifade edilmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramının uygulamadaki yansımalarının yaşadıkları yerle değişmekle birlikte, kadının üretime olan katkısı, öğrenim ve çalışma durumu ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Kadının üretime olan katkısının, öğrenim durumunun artmasının ve çalışmasının toplumsal cinsiyet rollerini daha az hissedilir hale getirdiği ifade edilmiştir.

“Bir yandan da bazı kadınların sürekli bu erkekliği pekiştirerek de aynı şeyi meşrulaştırarak farkında olmadan da o şeyi destekleyerek bunun döngüsünü koruyarak sistemin içine yine bir şekilde gebe olarak başladığını da görebiliyoruz. En korkuncu da bu bence. Erkekliği içselleştirmesi dolayısıyla kocasının yaptıklarını sürekli olarak meşrulaştırması aynı şekilde bunu çocuklarına empoze ediyor olması.” (23 yaşında, üniversite öğrencisi, evli değil)

Katılımcılarla toplumsal cinsiyet bakış açısı kavramı çerçevesinde eşcinsel olma konusu da tartışılmış, en sık ifade edilen tema toplumun eşcinsel erkeklerle cinsel ilişkiye girilebileceğini kabul ettiği olmuştur. Toplumun yönetimini elinde bulundurduğu ifade edilen erkeklerin erkeklerle cinsel ilişkide bulunmasının doğal karşılansa bile toplumdaki dışlanmayla sonuçlandığı belirtilmiştir. Görüşmelerin çoğunda erkekler arasında eşcinselliğin gizli yaşanması dışında kadınsı görünmemenin de toplumda yaşa-

mayı ve var olmayı kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca toplumda “erkekleşmenin” kabul görüldüğü ve transseksüeller arasında biyolojik olarak kadın olup erkek olarak yaşayanların, biyolojik olarak erkek olup kadın olarak yaşayanlardan daha az sorunla karşılaştıkları ve toplumda daha kolay var oldukları belirtilmiştir.

“Kadının erkekleşmesi takdir toplarken erkeğin kadınlaşması ayıplanan, hor görülen, dışlanan bir şey. Bu hani erkeklik her şekilde erkek gibi davranmak hani onore edilen bir şey, erkek gibi kadın mesela, erkekten kadına transla kadından erkeğe trans arasında fark var kadından erkeğe translar sorun yaşamıyorlar.” (25 yaşında, yüksek lisans öğrencisi, bekar)

Transseksüeller: Toplumda kadın ve erkek için rollerin ayrı ayrı tanımlandığı görülmektedir. Kadının eşi, evi ve çocuklarıyla ilgilenmesi gerektiği, erkeğin ise evin gelirinden sorumlu olduğu tanımlaması yapılmıştır. Ayrıca toplumdaki kuralların ve alınan kararların erkeklere ait olduğu, kadınların ise toplumdaki kuralların ve alınan kararların dışında yaşama-sının şiddetle sonuçlandığı ifade edilmiştir. Görüşmelerin çoğunda toplum-sal cinsiyetin ailede öğretilmiş davranış kalıpları içinde var olmaya devam ettiği de tartışılan temalardan olmuştur. Görüşmelerde toplumsal cinsiyet rollerinin erkekler ve kadınlar tarafından devam ettirildiği vurgulanmıştır. Kadınların kendini “erkek gibi kadın” olarak tanımladıkları, erkeklerin ise uzun yıllardır süren erkek egemenliğini sürdürmek istedikleri ifade edilmiştir.

“Bizim toplumumuzda kadın erkeğin ev içinde hizmetçisi gibi görülür ona çocuk doğursun nesli devam etsin onun dışında da ihtiyaçlarını gidermesi çamaşır, bulaşık, yemesi, içmesi, gibi şeyler erkek de kadın için eve para getiren işte maddi ihtiyaçlarını karşılayan bir obje gibi düşünülür sürekli erkek ön plandadır kadının ön planda çıktığı noktalar azdır bence evin idaresi çocuğun büyüülmesi kadının işidir ama maddiyat olarak erkek ön plandadır evde söz sahibi yine erkektir.” (38 yaşında, ortaokul terk)

Görüşmelerde kadının statüsünün ve öğrenim durumunun toplumsal cinsiyet bakış açısı içinde önemli bir yeri olduğu ifade edilmiştir. Bazı görüşmelerde ekonomik durum ve sahip olunan çocuk sayısının toplumsal cinsiyet bakış açısı üzerinde etkili olduğu vurgulanmıştır. Görüşmelerde öğrenim durumu yüksek ve geliri olan kadınların toplumsal cinsiyet kavramının dışında yaşadıkları ifade edilmiştir. Ancak bazı görüşmelerde toplumsal cinsiyetin kadının geliri ve statüsünden bağımsız olduğu ve cinsel

obje olarak görüldüğü de belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin devamına neden olan bir diğer faktörün devlet politikaları olduğu vurgulanmıştır. Görüşmelerde toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar açısından olumsuz yönlerine değinilmiş ve en önemli çözümün kız çocuklarının eğitimi olduğu ifade edilmiştir.

“Çok cahil bir toplumda yaşıyoruz bu yüzden belki erkeklerin baskısı çok fazla. Eğitim en başta eğitim kadınların iş durumunu sağlayamamasından çoğu kadın çocuğum var dört çocuğum var kocama bağırırsam etsem acaba beni atar mı, eder mi diyor, yani ekonomik işte.” (33 yaşında, lise mezunu)

Toplumun transeksüelleri ötekileştirdiği, bunun nedeni olarak da transeksüellerin ataerkilliğe bir karşı duruş sergilediği ifade edilmiştir. Bunun sonucu olarak sahip oldukları mesleklerini sürdüremedikleri, iş bulamadıkları ve seks işçiliğine zorlandıkları belirtilmiştir.

“...içimizde çok güzel mesleklere sahip arkadaşlarımız var hâkimimiz var doktorumuz var polisimiz var neden bizler kendi mesleklerimizi yapamıyoruz seks işçiliği yapmak zorunda bırakılıyor.” (35 yaşında, lise mezunu)

TARTIŞMA

Seks çalışanı kadınların toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusundaki farkındalıkları ve bu ayrımcılığın kadınlar üzerindeki olumsuz sonuçlarını bilme durumları, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transeksüellerden daha yetersizdir. Seks çalışanı kadınlar toplumsal cinsiyet rollerini kültürün bir parçası olarak görmekteyiz. Bu durum kadının, kültürün kendisine biçtiği rolü içselleştirdiği ve kültürün devamını sağlayabilmek için yeni kuşaklara aktardığını düşündürmektedir. Seks çalışanı kadınlardan farklı olarak erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transeksüeller toplumsal cinsiyet ayrımcılığının erkekler tarafından oluşturulduğu, kadınların bu bakış açısının devam etmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasında ne kadar önemli bir rolü olduğu üzerinde durmuşlardır (Ed. Akın, 2003:1-40- Bahar Özvarış, Üner vd. 2004: 1-20).

Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transeksüeller, seks çalışanı kadınlardan farklı olarak toplumsal cinsiyet bakış açısını ataerkil kültürün bir sonucu olarak açıklamaya çalışmışlardır. Firestone da egemen olan kültürün erkeklere ait olduğunu savunmaktadır (Selek, 2001). Görüş-

melerde toplumsal cinsiyet kurallarının erkekler tarafından konduğu, kadınların ise erkekliği çeşitli söylemlerle yücelttiği, kültürün bir üst yapısal olgu olduğu ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığının da bu durumun sonucu olarak belirlendiği vurgulanmıştır. Izugbara ve Alexander tarafından yapılan çalışmalarda da benzer şekilde toplumsal cinsiyetin bu üst yapısal olgunun bir ürünü olduğu belirtilmektedir (Izugbara, 2005:141-159- Alexander, 1999:14-15). Goa ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada kadınların görevi eş ve anne olmak, eşine sadık ve uyumlu olmak olarak ifade edilmiştir. Erkeklerin rolleri ise yeterince açık olmamakta ve evlilik öncesi ve evlilik dışı ilişkiye toleranslı yaklaşmaktadır. Bu durum kadınlar söz konusu olduğunda “ayıp” karşılanmakta ve sadece kadınlar için sosyal ve fiziksel kötü sonuçlara neden olmaktadır (Goa, 2002:467-481). Bu konuda bir başka görüş toplumsal cinsiyet bakış açısını “hegemonik erkeklik” üzerine temellendirmiştir. Connel’e göre hegemonik erkeklik kadınlarla ilgili olduğu kadar, dışlanmış çeşitli erkeklik biçimleriyle de ilişkilidir ve farklı erkeklik biçimleri arasındaki etkileşim ise ataerkil toplumsal düzenin bir parçasıdır. Connel’in “hegemonik erkeklik” kavramındaki “hegemonya” toplumsal güçler oyununda kazanılan üstünlük anlamına gelmektedir (Selek, 2001; Firestone, 1993-Connel, 1998). Bu kavramda da belirtildiği üzere seks çalışması kadınların, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkeklerin ve transseksüellerin toplumsal güçler oyununda kazanması olası görünmektedir.

Görüşmelerde de belirtildiği gibi erkeklerin erkeklerle cinsel ilişkiye girmesi ve transseksüellik, hakim kültürün normalleştirme, uyumlulaştırma, rehabilite etme sürecini bozduğu gerekçesiyle anormal sayılmakta ve bir sapma işareti olarak kabul edilmektedir (UNAIDS 2000-Bharat, Aggleton-Tyrer P, 2001). Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transseksüeller toplumsal cinsiyet bakış açısının o toplumun kültüründen kaynaklandığı ve hakim kültürün normlarının dışında yaşadıkları gerekçesiyle dışlandıkları vurgusu yapılmıştır. Williams’a göre kültür sadece üst yapısal bir olgu değildir, içinde birbirleriyle çatışma halinde olan farklı kültürler barındırmaktadır (Selek, 2001). Bu farklı alt kültürler olarak tanımlanmak istenen erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transseksüellerdir (Duyan, 2004:1-10; Soylu, Levent vd. 2009: http://lokman.cu.edu.tr/psychiatry/EGITIM/mak/1999mak_ergenhom.html (erişim tarihi:30/03/2009); Yüzgün, 1986:3-17; Herek, 1988:451-477; Herek, 2000:19-22; Herek, 1993: 239-244; Tüzer, 2004:5-8; Sakallı-Uğurlu,

2004:51-63). Ayrıca toplumsal cinsiyet ayrımcılığını konu alan tartışmalarda erkeklerle cinsel ilişkiye girmenin ve transseksüel olmanın toplum tarafın-dan dışlanmışlıkla sonuçlandığı vurgusu da yapılmıştır. Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkeklerle yapılan görüşmelerde diğer gruplardan farklı olarak dışlanmışlığın eşcinselliğin görünür olması durumunda yaşandığı, gizli kal-dığı takdirde kabul edilebilir bir durum olduğu ve kadın transseksüellerin toplumda daha kolay kabul görüldüğü belirtilmiştir.

Transseksüeller ise transseksüelliğin ataerkilliğe bir karşı duruş olarak algılanması nedeniyle dışlandıklarını ifade etmektedirler. Onlara göre erkek olmak önemlidir ve bu durumu reddedip kadınsı davranış göstermek toplumun devamını ve düzenini sağlayan ataerkilliği reddetmektir. Soylu ve Yüzgün'e göre de eşcinseller toplumdan soyutlanmakta, onaylanmamakta, hatta küçümsenme ve aşağılanma endişesi içinde daha kaygılı ve depresif olarak kendi içlerinde, kendilerine özgü bir alt kültürü yaşamaya mahkûm olmaktadırlar

(Soylu, Levent vd. 2009: http://lokman.cu.edu.tr/psychiatry/EGITIM/mak/1999mak_ergenhom.html (erişim tarihi:30/03/2009); Yüzgün, 1986).

SONUÇ

Seks çalışanı kadınların toplumsal cinsiyet bakış açısı konusundaki farkındalıkları ve bu bakış açısının kadınlar üzerindeki olumsuz sonuçlarını bilme durumları, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve transseksüeller-den daha yetersizdir. Konu ile ilgili seks çalışanı kadınlara özel bilgiyi ve farkındalığı artırmaya yönelik eğitim programları önerilir.

KAYNAKÇA

- Akın, L. (2006), "Türkiye'de Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonların Epidemiyolojisi", *Türkiye Klinikleri J Med Sci.*,26:655-665.
- Alexander, P. (1999), "Health care for sex workers should go beyond STD care", *Research for Sex Work*, 2:14-15.
- Bahar Özvarış, Ş., Üner, S., Aslan, D., Erdost, T., Coşkun, A. (2004), *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık*, Akın, A. (Ed.), UNFPA-HÜKSAM, 1-20.

- Bharat, S., Aggleton, P., Tyrer, P. (2001), *India: HIV and AIDS-related Discrimination, Stigmatization and Denial*, UNAIDS.
- Connel, R.W. (1998), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Duyan, V. (2004), *Cinsel Tutum Ölçeği*. Ankara: HÜ Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını No,14: 1-10.
- Firestone, S. (1993), *Cinselliğin Diyalektiği*, (Çev.Salman Y) Payel Yayınevi, İstanbul.
- Goa, V.F., Quan, M.V., Chung, A., Zenilman, J., Minh Hanh, V.T., Celentano, D. (2002), "Gender gaps, gender traps: sexual identity and vulnerability to sexually transmitted diseases among women in Vietnam.", *Social Science & Medicine*, 55:467-481.
- Guidelines for the management of sexually transmitted infections, (2003), World Health Organization, Geneva, <http://whqlibdoc.who.int/publications/2003/9241546263.pdf> (Erişim tarihi: 24.01.2012)
- Herek, G.M. (2000), "The Psychology of Sexual Prejudice." *Current Directions in Psychological Science*, 9: 19-22.
- Herek, G.M., Glunt, E.K. (1993), "Interpersonal contact and heterosexuals' attitudes toward gay men: Results from a national survey." *Journal of Sex Research*, 30: 239-244.
- Herek, G.M. (1988), "Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences." *Journal of Sex Research*, 25: 451-477.
- HIV and AIDS-related stigmatization, discrimination and denial: forms, contexts and determinants Research studies from Uganda and India (2000), UNAIDS, Geneva.
- http://data.unaids.org/Publications/IRC-pub01/jc316-uganda-india_en.pdf (erişim tarihi: 24.01.2012)
- Izugbara, C.O. (2005), "'Ashawo suppose shine her eyes': Female sex workers and sex work risks in Nigeria", *Health, Risk & Society*,7(2):141-159.
- Kruse, N., Behets, F.M., Vaovola, G. et al (2003), "Participatory mapping of sex trade and enumeration of sex workers using capture- recapture methodology in Diego-Suarez, Madagascar." *Sex Transm Dis*, 30: 664-670.

- Sakallı-Uğurlu, N., Uğurlu, O. (2004), *Eşcinsellik, eşcinsellere yönelik tutumlar: Önyargı ve ayrımcılık. Lezbiyen ve geylerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları*. Ankara: Kaos GL Kitapları,51-63.
- Selek, P. (2001), *Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı*. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sexually transmitted infections prevalence study methodology guidelines for the implementation of STI prevalence surveys (1999), World Health Organization. Geneva.
- http://www.wpro.who.int/NR/rdonlyres/E6C98579-643F-485D-93B9-2AAAD1FABA9B/0/STI_Prevalence_Study_Methodology.pdf (erişim tarihi: 24.01.2012).
- Soylu, L., Levent, B.A., Uğuz, Ş. (2000) “Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniğine Başvuran Yedi Eşcinselin (Homoseksüelin) Özellikleri ve Terapi Yaklaşımları”. *Kaos GL Dergisi*, sayı 2.
- Akın, A. (Ed.) (2003), *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın*, Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1-40.
- Türkiye’de Cinsel Yolla Bulaşan Önemli Enfeksiyonlar ve HIV ile İlgili Hizmet Araştırması. EuropeAid/121388/C/SV/TR. Nisan 2007. Tüzer, V. (2004), *Eşcinsellik, travestilik, transseksüellik. Lezbiyen ve geylerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları*. Ankara: Kaos GL Kitapları. 5-8.
- Yüzgün, A. (1986), *Türkiye’de Eşcinsellik: Dün, bugün*. Hüryüz Yayıncılık, İstanbul.

